

לימודים מפרשיות השבוע - עובדות והנהגות של גדולי המוסר זצוק"ל

בטחון שבועי

אור חדש על מתיקות דרך "ויגבה לבו בדרכי השם" במשנת נובהרדוק.
מהגה"צ רבי יהודה מאנדל שליט"א מעיה"ת לייקווד יצ"ו

גודה מאוד לכל מי שיכול
לסייע בכיסוי הוצאות
ההדפסה. אפשר לע"ג וכו'
בטל' 0583223498
כמו"כ אם ברצונך להפיץ את
הגליון (אפשר באופן מוגדל)
Bitachon Weekly
וכן את Bitachon Weekly
בביהכ"נ שלך או באיזורך,
נא להתקשר 0504154557

לע"ג מרת חוה בת ר' פינחס ע"ה ולזכות ר' מ.ב.א. שיחי'

פרשת ויקהל - שנה ב' גליון 14

שבת

הקדים שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו זוחה שבת ע"ד הרמז ניתן לומר כאן שיש כאן לימוד לכולנו. כל אחד עסוק בבניית המשכן שלו – אם במקדש מעט שלו לחנך את בניו ובנותיו בדרך התורה, אם זה הלימוד התורה שלו, או שהוא עסוק בגמילות חסדים ובשאר מצוות – אסור לנו לשכוח את השבת, השבת משפיעה לנו על כל השבוע, [הן בגשמיות, כי היא מקור הברכה], אבל בעיקר ברוחניות. שבת הוא היום של בטחון ושלוה, יום לבד עם השי"ת. [מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה, מנוחת שלום ושלוה והשקט ובטח וכו'].
יתכן מצב שאדם מתפלל, לומד, ועושה חסד, ואעפ"כ אין לו קשר עם הקב"ה ח"ו, שוכחים את השם ולא בוטחים בו. ועל ביאור הגר"א (משלי, כ"ב-י"ט) וז"ל: ועיקר נתינתו לישראל הוא כדי שישימו בטחונם בהשם וכו' לפי שעיקר מהכל הוא הבטחון השלם, והוא כלל כל המצוות. עכ"ל.

מעשה שהיה. בן תורה יקר, מתמיד ודבוק בתורה בדרגה גבוהה, היה לו חובות של \$ 100,000. הוא נלחץ מאוד מזה, ושפך את לבו לפני רבו, וזה המשיך כמה חדשים. הרב ראה שהמצב שלו נהיה גרוע, עד שזה היה יכול להיות סכנה לבריאות נפשו. הוא יעץ לו להפסיק את השקידה הגדולה שלו בתוה"ק, ובמקום זה ישקיע חלק נכבד מזמנו בעבודה על בטחון. היהודי עשה כדבריו ושקד על בטחון ובתפילה. היה שינוי גדול, והוא הגיע במדה מסויימת למנוחת הנפש. הקב"ה ראה את מאמציו, והוא זכה לשלם כל חובותיו, ולהשאר גם בריא בנפשו.

המעלות של הבוטח

מי שעובד על בטחון הוא יותר במנוחה ורגוע בכל מה שעושה. יש לו גם כח יותר לשקוד על מה שעושה, כי הוא יותר בטוח בדרכו, ויודע שהשי"ת אתו. לפני שפותח את הגמרא או מתעסק באיזה מצוה, הוא פותח ספר מוסר להזכיר לעצמו שהשי"ת מנהל הכל. הוא עושה מעשיו מתוך שמחה, מנוחה, ובטחון. גם התורה והמצוות שלו יותר במנוחת הנפש כיון שידוע שד' אתו. גדולי ישראל תמיד היו במנוחת הנפש בכל תנועה שהם עשו.

אם אדם גמר כל הש"ס, ובכל זאת נשאר אותו אדם כועס וקפדן כמו מקודם, או שמאבד עשתונות. ונבהל על ענייני ממון, או שאינו יודע לחיות בשלום עם אנשים, או שמקנא באחרים אז הוא חייב לעבוד על בטחון.

אם אתה מצטער על שלא קיבלת הערכה [וכבוד!] כמו שהיית חושב שמגיע לך, אין דבר שירגיע אותך יותר מהצצה לתוך החוה"ל (או ספר מוסר אחר) שיזכיר לך על אבינו שבשמים, שאוהב אותך, דואג לך, ונותן לך את המצב הטוב ביותר שיכול להיות באותו רגע. ועוד דבר. תזכור על העבר שלך, כמה נסים וישועות הקב"ה הביא לך (דברים שבדרך כלל נשכחים!) וזה יחזק מאוד את בטחונך בהקב"ה. יש יצה"ר מיוחד שמונע מהאדם לכתוב את ההשגחה פרטית שהיה אצלו, וגם מלעבוד על בטחון. הקשר עם אביך שבשמים הוא הדבר החשוב ביותר בחיך.

בטחון מביא חיים

כמה אנשים נהיים חולים ואף מתים רח"ל מתוך צער על מצבם. כמה שעובדים על בטחון, פחות מצטערים. הכל מן השמים, הכל לטובה, והכל יכול לעבור כמו שזה עבר בפעם הקודמת! יש סיפור מפורסם על אחד שהיה חולה מאוד, עם כמה דברים קשים וגם כאבים חזקים. הרופאים אמרו לו שנשאר לו לחיות רק כמה חודשים. הוא החליט לשנות את טבעו להיות שמח ורגוע. הוא ריפא את עצמו ע"י שמחתו וזכה לחיות עוד 26 שנים וזה מפורש בגר"א במשלי על הפסוק רוח איש יכלכל מחלהו (י"ח-י"ב) שהשמחה בא ע"י הרוח. כשהאיש תמיד בשמחה, אף שיבוא עליו מחלה ח"ו, הוא יכלכל מחלהו – בשמחתו יבטלנה וכו'.
גם אם לא הצלחת להגיע למנוחת הנפש ע"י הבטחון, אין לשער את גודל השכר שיש על עצם העבודה ע"ז. הזנחת הבטחון יכול לעלות במחיר כבד, ועבודה על בטחון מביא כסף, בריאות, ושלום בין אנשים.

הבוטח בה' מביא השראת השכינה

ויבאו כל איש אשר נשאו לבו

כתב הרמב"ן (ל"ה כ"א) כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד, או מי שאימן בהן ידיו כלל, אבל מצא בטבעו שיודע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי השם לבא לפני משה לאמר לו "אני אעשה כל אשר אדני דובר" עכ"ל. והיינו בפרט לאחר שעבדו במצרים עד לפני כשנה בחומר ובלבנים – עבודות גסות, שהרגיל בהם, קשה לו לאמן את ידיו לדברים עדינים כמו זהב ואריגה וכו'. והדרך היחידה להתנדב לעשות דבר שהוא מעבר ליכולת הוא ע"י שבוטח שהשם יהיה בעזרו. ונראה שהמשכן נבנה דוקא בצורה כזאת – עם בטחון – להראות שהבוטח בהשם זוכה להשראת השכינה.

ויעש את החצר וגו' ואדניהם עשרים נחשת

אנחנו מוצאים שבחלק החיצוני של המשכן – החצר – ראו נחשת – באדנים. במשכן עצמו ראו מבחוץ – את אדני הכסף. ובתוך המשכן, הכל היה זהב. והנה רש"י כ' בפרשת תרומה, שהמזבח היה מצופה נחשת, לכפר על עזות מצח, שנאמר ומצחך נחושה. [ובאמת בנחשת עצמה יש איזה עזות, שהוא באמת דבר זול, ואם היא מזוקקת, היא מאירה כמו זהב (עי' יומא לח.)].

הטור מתחיל את ספרו בחז"ל הוה עז כנמר – לבטוח בה' בעבודת השם, ולא יבוש מפני המלעיגים עליו, ויש לומר שזהו הרמז שהכניסה הראשונה למשכן ולעבודת השם הוא העזות דקדושה. גם החוה"ל בפתיחה לשער הבטחון כתב שהדבר שצריך – יותר מכל הדברים – לעובד אלקים, הוא הבטחון עליו בכל דבריו, ע"כ. וכתבנו מזה עוד בהמשך – מזבח הנחושת ע"ש.

הוה עז כנמר

המשגיח רבי נתן ואכטפויגעל זצ"ל היה מביא בשם הירושלמי (ולא מצאתי הירושלמי) שכשהאריה והנמר נלחמים זה"ז, הנמר מנצח, כי האריה נבהל מעוצם עזותו – שהוא אינו נבהל אפילו מהאריה. וכן הוא בעבודת השם. הבוטח עושה את עצמו יותר ממה שהוא באמת כי הוא בוטח שהשם יעזור לו. והמשגיח רבי יחזקאל לוויןשטיין זצ"ל פירש שתחילת עבודת השם צריך להיות עם עזות, לדעת שיש לו כח להתחיל. ואח"כ הוא צריך את הגבורה של הארי להחזיק את עצמו בעבודת השם בתמידות. ובאמת המשכן נבנה עם כח הבטחון ונשיאות לב כמש"כ למעלה, אבל גם ע"י בצלאל משבט יהודה שיש לו כחו של האריה.

אדנים – מי הוא אדון אמיתי?

מי שמוכן להחזיק אחרים – כמו האדנים – הוא אדון אמיתי. וגם מי שיודע שכולם שוים – העשיר לא ירבה וכו', הוא גם כן ראוי להיות אדון – כי הוא מחובר לאדון הכל ורק הוא יכול לאהוב את כולם. הוא יודע שכלפי השי"ת – כולנו אותו כלום! כמו שגאווה הוא שקר, כך גם להרגיש פחות מאחרים, הוא אותו שקר!!

בצלאל ואהליאב

רש"י פירש (ל"ה ל"ד) שאהליאב היה משבט דן, מהירודים שבשבטים, והקב"ה השווה לבצלאל – מגדולי השבטים, לקיים ולא ניכר שוע לפני דל. ע"כ. – גם כאן רואים שהקב"ה רוצה שאדם ירגיש יותר מהשני, ולא פחות. [אלא שהוא צריך לדעת שגם על השני לחשוב כך!!]. וכך, שניהם – בצלאל ואהליאב – עובדים יחד. כי כל אחד יודע שהחשיבות האמיתית הוא רק מהשי"ת. וכן מצאנו שהקרבות נקנו ממחצית השקל – והעשיר לא ירבה והדל לא ימעט – שרק כשכולם שוים אפשר להביא קרבן להשי"ת.

ואנחנו נלמד מזה – מי שמרגיש נחות דרגא – צריך להכיר ערך עצמו, ולא להתפעל מכל מיני "אנשים חשובים". (אבל מי שמתגאה ומרגיש יותר מאחרים צריך לראות את החסרונות שלו) ומעלותיהם של אחרים.

עליות וירידות

והנשיאם הביאו את אבני השהם ואת אבני המילואים

ע"י רש"י דכיון שנתעצלו הנשיאים מתחילה, נחסרה אות משמם, והנשיאם כתיב. ולכך התנדבו בחנוכת הבית תחילה. וזה נשמע פלא, הנשיאים שאמורים להיות דוגמא לכלל ישראל, דוקא הם יתעצלו?! ונראה דאדרבה, דוקא לכן הם הנשיאים שלנו. רש"י כתב בפ' ויקרא – עה"פ אשר נשיא יחטא – אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו. אם עם ישראל רואה שהמנהיגים שלהם מושלמים, קשה להם ללמוד מהם. אבל כאן למדו שאע"פ שהנשיאים נכשלו, בכל זאת הם תקנו והזדרזו להיות הראשונים בחנוכת הבית! זהו דוגמא לכלל ישראל. להתרומם גם לאחר נפילה!

א.ק.ג. המוניטור לדופק הלב (E.K.G. HEART PULSE MACHINE)

הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל מסר שיחה מיוחדת מאוד בלייקווד. והוא הזכיר שבא.ק.ג. – המכשיר מראה עליות וירידות – וזהו דוקא סימן חיים, שהלב פועם. אבל אם ח"ו יש קו ישר אז זה כבר סימן ח"ו ששבק חיים לכל חי. רשעים בחייהם קרויים מתים, כי הם בטוחים שהם הגיעו לשלימותם ואינם נלחמים על חיותם והם כבהמות שאין

להם מלחמת היצר. אבל יהודי שנלחם ושבע יפול צדיק וקם. זהו סימן שהוא חי! והרב אלי' רוטנר אמר שמהפסוק הזה רואים שזהו בדיק ההגדרה של צדיק - שאינו מתייאש וגם כשנופל הרבה, תמיד ממשיך להלחם ולקום!
בצלאל בן אורי בן חור

הקב"ה אינו שוכח שום מאמץ, גם אם בסוף זה לא הצליח בפועל! מצאנו שחור נהרג על מחאתו במעשה העגל. בפרקי דרבי אליעזר משמע שהוכיח קצת מדי קשה ולכן לא היה לו את השמירה, והצליחו להרגו. בכל זאת הקב"ה זכר את חור והמשכן נבנה, בזכותו, ע"י נכדו. ולכן נזכר כאן זקינו של בצלאל, אף שבאהליאב כתוב רק אביו. וכן מצאנו ששאל נכשל במלחמה עם עמלק, ושמאל אמר לו שהקב"ה יתן מלכותך "לרעך הטוב ממך", וזה ודאי דברים שהיה קשה לו לשומען. והשי"ת שילם לו שבאותו נוסח ניתנה המלכות לאסתר המלכה. "ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה" וע"ז אחז"ל (אסתר רבה ב' ט') כי הוא יכאיב ויחבש, בלשון שניטלה מלכות מזקנה, בו בלשון חזרה לו המלכות.

גם כשיש טעויות, הקב"ה זוכר את הרצון הטוב!!

מזבח הנחושת – העזות לטוב ולמוטב

כתב רש"י (כ"ז ב') נחשת לכפר על עזות מצח, שנאמר ומצחך נחושה. והיינו שחוצפה שייך למצח - כמש"כ הרד"ק שם (ישעיה מ"ח ד') - כי העזות יראה במצח ובפנים, כי מי שיש לו עזות ירים מצחו ופניו כנגד מוכיחו, כאילו מצחו ופניו קשים שלא יוכל להכניעם ולהכלם וכו' ע"כ. ובמשנה עז פנים לגיהנום.

כשאדם נכנס לחצר המשכן הדבר הראשון שרואה לפניו - מתנשא לגובה, הוא מזבח הנחושת, להזכיר לו שהיסוד הראשון בעבודת השי"ת הוא הכנעה, ורצון לקבל תוכחה ולשמע מוסר. אם אינך מוכן לזה, אז אתה ח"ו בעל גאווה שחושב שהוא מושלם, ואז אין לך שום אפשרות לעבוד על עצמך! החזה"ל סידר שער הכניעה לפני שער התשובה.

אנחנו לא מלאכים ואדם צריך לדעת שאין בושה להודות על האמת שהוא לא היה בסדר. (ועי' מ"ב ס"א א סק"ה בגנות מדת העזות). מצד שני לכל מדה רעה יש גם צד טוב. מדת העזות הוא המדה הראשונה שמוזכר בתחילת טור אורח חיים - הוה עז כנמר! המזבח מזכיר ג"כ לאדם להשתמש בעזות דקדושה כדי להיות צדיק, ולהמנע מכל עזות רעה.

גלית הפלשתי היה עז פנים באופן קיצוני, והוא היה מכוסה מכף רגל עד ראש בנחושת. הוא חרף מערכות אלקים חיים כמו שאמר לו דוד ובגמ' סוטה (מב:): מב' שכשאמר ברו לכם איש וירד אלי הוא התכוין לד' איש מלחמה! דוד המלך - שהיה אדמוני - וניצל את המדה של עזות לקדושה - הוא היה הראוי לנצח את גלית - העז פנים של כח הרע. דוד עשה ליצנות גדולה מגלית והגיע בלי שום שריון, ואף בלי חרב עד כדי שגלית נפגע מזה ואמר לו - הכלב אנכי כי אתה בא אלי במקלות?! ודוד דבר עם בטחון מושלם ואמר לגלית שיתן פגר מחנה פלשתים לעוף השמים - וידעו כל הארץ כי יש אלקים בישראל!

דוד לימד את כלל ישראל שהגבור הגדול ביותר לא יוכל להפחיד את כלל ישראל כשהולכים עם השי"ת!!
טבע האדם למרוד. הוא יכול למרוד במי שמוכיח אותו ומהגבולות שאנשים רגילים אליהם, אבל הוא גם יכול ללמוד מדוד למרוד בטבע ולעשות צחוק מגלית הענק - וכל הדומים לו שחושבים שיש להם כח נגד השי"ת. יש אלפי סיפורים על צדיקים שצחקו על הטבע ובטחו בד' שבדאי תהיה להם ישועה על אף אוהרותיהם של רופאים, עורכי דין וכל מיני "ענקי הטבע".

המושג "כולל" שאלפי אלפי אברכים יושבים ולומדים, ואף משיאים את ילדיהם בכבוד. הוא דוגמא איך שעם ישראל יכול לצחוק על הטבע. אברכים עושים פסח, לוקחים לילדיהם שיעורים פרטיים כשצריך, ובוטחים במי שזן ומפרנס לכל - ומצליחים!! זהו עזות דקדושה מול הטבע ע"י בטחון שהשי"ת מושיע מי שבוטח בו!

שמעי בן גרא - ומרדכי בין יאיר בן שמעי
והנה מצאנו שכמו שדוד המלך ידע לכוון את ה"אדמוני" שלו לטובה, כך ידע גם לכוון אחרים לטובה. כששמעי קילל את דוד קללה נמרצת הוא לא הרג אותו. ובסוף לקח אותו להיות המלמד של שלמה. והנה שלמה היה נסיך העומד להיות מלך, וקשה מאוד לחנכו. ויש לומר שלכן לקח דוד את שמעי שהיה בו מדת העזות והחוצפה עד כדי שלא פחד

במלחמת המפרץ בשנת תשנ"א, המצב בא"י היה קשה מאוד עם סאדאם חוסיין ימ"ש שאיים לשלוח טילים מסוכנים ביותר. אבל הגר"ח קניבסקי שליט"א צחק ואמר שישתמשו במסכות לפורים!

מנין של חברים של חולה מסוכן התאספו להתפלל, ולפני התפילה דברו עם הרופאים - שאמרו להם שזה כמעט הסוף. כמעט התייאשו, עד שאחד שלמד הרבה על בטחון, אמר שע"י בטחון אפשר הכל! הם התפללו בצעקה ועם הרבה בטחון ולאחר חצי שעה הרופאים אמרו שהיה כאן "תחית המתים"!

לקלל את המלך, ודוקא מדה זו נצרכת לחנך את הנסיך ולא לפחד להעיר לו ולחנכו! וכך עזר לשמע'י לכוון מדת העזות לטובה!

וניתן לומר שע"ז יצא מרדכי משמע'י – שגם מרדכי השתמש במדת העזות דקדושה לטובה. שלא נתפעל כלל מהמון ולא השתחוה לו וע"ז זכינו לימים מיוחדים של פורים!

כשאדם בדרגה גבוהה של בטחון יש לו הנהגה אחרת לגמרי של השגחה, השי"ת עוזר לו למעלה מדרך הטבע!!

נובהרדוק – רבינו גרשון ליבמן זצוק"ל – יא"צ כ"ט אדר

***רבינו היה מגדולי בעלי הבטחון בדורינו.** סיפר לי הגר"י גאלינסקי זצ"ל שהיה לרבינו אפשרות לברוח, או לצד הרוסיים, או לצד הגרמנים, והוא בחר לברוח לגרמנים, משום שהעדיף סכנה גשמית ולא רוחנית. דרגתו בבטחון הוא מעבר לכל המושגים שלנו, הוא היה דורש ברבים שא"צ לפחד מהנאצים ימ"ש.

***הוא עצמו, כשהנאצים ימ"ש עברו מבית לבית לחפש יהודים, ישב ולמד בבית מדרש ריק, תוך כדי שהם זורים פחד ואימה.** הם היו מפוצצים בנינים שלמים ועוד כל מיני צורות של פחד. ר' יצחק ג. שליט"א שאל את רבינו – מה עם מצוה של פיקוח נפש? הוא ענה שהוא עושה השתדלות - כשהנאצים עוברים על יד ביהמ"ד הוא קם ממקומו, ועומד מאחורי הדלת!!

***עם בטחונו העצום, הוא עשה ישיבה בתוך הגטו!** הוא לא פחד אף פעם. הוא היה מתפלל שחרית בקול נעים ובניגון של מוסר. והוא לא הסכים לעבוד בשבת. הוא ספג עבור זה במחנות מכות נאמנות בלי רחמים, אבל הוא אף פעם לא "למד לקח", והוא המשיך בעקשנות נוראה למסור נפש על אידישקייט.

בדרך פלא, תמיד היה אצלו ספר ללמוד בו, וכשלקחו ממנו הספר, תמיד בדרך נס, קיבל עוד ספר. הוא סיכן את חייו להשיג תפילין, ואף הביא אתו למחנה מכשיר לקצר את זקנו כדי שלא יגלחו אותו באופן האסור.

***הוא הרבה לחלק את האוכל שקיבל לאחרים, עד כדי שהיו עומדים בשורה לקבל את האוכל שלו!** הוא דאג רק לאחרים ולא לעצמו, והתעסק הרבה בהצלת נפשות במחנות. זה היה משוש חייו! פעם שאלו מי יודע להיות חרש עצים ואמר שהוא יודע (עי' מש"כ לעיל מהרמב"ן – נשאו לבו!), כשהוא קיבל כרטיס עבודה, הוא אמר על איזה בחורה שהיתה שם, שהיא אשתו כדי שגם היא תינצל, ואכן כך היה (אחרי המלחמה הוא התחתן איתה משום שאמר כך!). ואח"כ הוא מסר את הכרטיס ליהודי אחר ואמר לו שהוא ילך לעבוד במקומו!!

***כשכולם הלכו לעבוד, הוא היה מתמיד בלימוד משניות.** ואמר שאינו מסוגל לעבוד בשביל הרשעים, ועוד שזה ביטול תורה!

במשך כל המלחמה, הוא לא היה עצוב או בפחד, אלא אדרבה, סיפר לי ר' יצחק ג. הנ"ל – שהיה עד ראייה – שרבינו היה בשמחה יותר מרוממת בתוך המלחמה, מאשר לאחריה. וכנראה הוא אהב את המצבים הקשים שבהם היה יכול להראות להקב"ה בטחונו בו ואהבתו אותו.

***הנאצים ימ"ש עינו את גופו בכמה וכמה חלקים.** היה לו נזק בכתף, ובעקבו, וגם האף שלו ניזוק. ובעוד כמה עניינים, דברים שלאדם רגיל זה מזיק לו בנפשו לכל חייו. אבל אצלו היה נראה כאילו לא עבר שום דבר. כל חייו הוא למד מוסר, ועוד מוסר, ועוד מוסר. ובמלחמה, הוא רק מצא אפשרות לחיות ע"פ מה שלמד! שמעתי שהספר מדרגת האדם עזר לו להיות תמיד חיובי, וכנראה לכן היה בשמחה כל כך!

***מיד כשהגיע השחרור בעודו בבגדי המחנות כבר התחיל לסדר ישיבה!** ובמשך השנים אח"כ הקים 15 ישיבות בצרפת! מבלי לדעת שפת הצרפתית כלל! בתחילה לא היה כסף בכלל, אבל ע"י בטחונו הרב, בסוף היה מליונר! ועזר הרבה גם לישיבות אחרות!

***הוא היה לבבי וחם באופן יוצא מן הכלל!** והיה געשמאק מיוחד לדבר אתו. הוא היה עניו אבל גם החשיב את עצמו כגנרל בצבא! הוא היה עם רוח צעיר, מלא כח ועוז, תמיד בבדיחות הדעת ושמחה מיוחדת!

***אמרו שא' הפסוקים שאהב מאוד הוא:** "ואני קרבת אלקים לי טוב" הוא חזר עליו עם ניגון כנראה אלפי אלפי פעמים! היה לו ישיבות וגם סמינר לבנות. הוא סידר שידוכים ביניהם בלי חשבון. רשימה של בחורים ועוד רשימה של בנות – שידוך!! ואני שמעתי שכל השידוכים שלו הצליחו מאוד! דברתי עם בנם של זוג כזה, והוא אמר לי שבאמת אין שום קשר בין אביו לאמו, אבל למעשה הם חיו ביחד בצורה נפלאה!

ת.נ.צ.ב.ה – זכותו יגן עלינו!

שמעו ותחי נפשכם! לשיעורי הרב - בקו השגחה פרטית בטלפון 02-3011300 ובקו ישיר 02-3011906

או בקול הלשון בטל' 03-9290709 -4-93-1 לאנגלית 2, לאידיש 1, ללשה"ק 4

להארות והערות והשתתפות בהפצה: 0504154557 להפצה בירושלים: 0583223498 לקבל במייל: A7171474@GMAIL.COM

FOR BITACHON WEEKLY IN ENGLISH – thenewbitachonweekly@gmail.com